

Dokument nr. 8:14

(1999-2000)

Forslag fra stortingsrepresentantene Gerd Fladset, Siv Jensen, Øyvind Vaksdal, Terje Knudsen og Thore Aksel Nistad om lov om endring i lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner, endring av § 10 slik at staten bærer kostnadene til særskilt gransking før iverksetting av tiltak

Til Odelstinget

1. Bakgrunn

Norges historie strekker seg svært langt tilbake i tid, og i deler av Norge finnes fortsatt stort potensial for å finne spor etter svært gamle bosettinger og samfunn. For å beskytte disse gamle kulturminner har Stortinget vedtatt Lov om kulturminner. Loven verner automatisk en rekke kulturminner fra oldtid og middelalder (frem til 1537).

I enkelte deler av landet medfører dette vern store begrensninger på arealutnyttelsen lokalt. I tillegg til disse begrensningene virker dagens lovgivning på en slik måte at private og offentlige tiltakshavere pålegges store utgifter før tillatelse til tiltak gis, ved at utbygger selv må bekoste utgifter til særskilt gransking før iverksetting av tiltak i områder som har automatisk fredede kulturminner.

Denne kostnaden bidrar til å hemme en normal byutvikling og fordyre byutviklingsprosjekter, noe som igjen gir høyere boligpriser.

2. Gjeldende rett

Dersom det skal iverksettes tiltak i form av utbygging i områder med automatisk fredede kulturminner må tiltakshaver som hovedregel bekoste dette selv. I unntakstilfeller kan staten pålegges hele eller deler av kostnadene hvis departementet bestemmer det. Dette fremgår av lovens § 10.

Det er også en åpning for at staten kan dekke kostnadene ved mindre private tiltak dersom disse blir urimelig tyngende for tiltakshaveren. Det er rikantikvaren som står for det vernefaglige arbeidet.

3. Samfunnets ansvar for vern av fornminner

Samfunnet har en interesse i å verne våre felles fornminner, og mener det er viktig å ta vare på vår felles kulturarv og å sikre denne på en tilfredsstillende måte, slik at den blir bevart for ettertiden. Auto-

matisk fredede kulturminner er de som er eldre enn fra år 1537, samt alle samiske kulturminner som er eldre enn 100 år.

Det er en relativ stor enighet i samfunnet om at det offentlige må ha et ansvar når det gjelder å sikre vår felles kulturarv. I dette ligger at det offentlige må føre en kontroll med hvor aktuelle kulturminner befinner seg og å sikre at interessante kulturminner blir utgravd. Det er også relativt stor enighet om at vi må ha en straffelovgivning som setter straff for overtredelse mot vern av kulturminner.

Når Stortinget, gjennom lov av 9. juni 1978 nr. 50, mener at samfunnet som helhet har et ansvar når det gjelder vern av kulturminner kan det for mange synes svært urimelig at den enkelte tiltakshaver skal pålegges kostnader som det ville være naturlig at samfunnet har et ansvar for å dekke.

Det kan også anføres at denne urimeligheten forsterkes ved at det er noen få steder i landet som får hoveddelen av disse kostnadene. Som eksempel på steder hvor denne problemstillingen er svært aktuell kan nevnes Tønsberg, Oslo, Bergen og Trondheim. Det er i disse byene hovedtyngden av vår felles historie finnes.

Det virker urimelig at de angitte områder skal utsettes for byutviklingshemmende restriksjoner og kostnader, særlig tatt i betraktning at det i disse områder er stort behov for en aktiv og effektiv byutviklingspolitikk. Forslagsstillerne mener at staten må ta konsekvensene av eget ønske om å ta vare på gamle kulturminner i områder hvor behovet for utbygging og utvikling er sterkest i landet. Det synes derfor rimelig at staten selv dekker kostnadene som faller inn under kulturminneloven § 10.

Det er ikke rimelig at disse kostnadene belastes noen enkelte tiltakshavere. Tiltakshavere etter kulturminneloven kan både være private utbyggere og offentlige forvaltningsorganer som for eksempel

kommuner og fylkeskommuner. Selv om det er tiltakshaveren som i utgangspunktet må dekke kostnadene ved undersøkelse, så er det likevel vernemynighetene som avgjør om og når undersøkelse skal igangsettes.

Mange utbyggere som har investert store beløp i tomter eller annen form for fast eiendom vil bli påført store ekstrakostnader ved at de ikke får en rask avklaring på om eiendommen kan utnyttes til det formål som den var tiltenkt. Videre vil eventuelle rentekostnader påløpe dersom det blir aktuelt med store undersøkelser og utgravninger.

4. Hindrer byutvikling

Dagens ordning kan være et hinder for en riktig og tidsmessig byutvikling i de eldste av våre byer. Dette fordi private investorer vil vegre seg for å gå inn i byutviklingsprosjekter der hvor det er en mulighet for at det finnes kulturminner i grunnen.

Dagens ordning kan bidra til at for eksempel boligprosjekter som i utgangspunktet skulle være lavkostnadsboliger, blir dyrere fordi kulturminnevernet har ført til at ekstrakostnader har blitt påført prosjektet. Dette vil være med på å ramme lavkostnadsboliger som er tiltenkt grupper som for eksempel ungdom og eldre.

Kulturminnevernet bidrar også til at en nødvendig og effektiv fortetting i byområder blir utsatt. Dette bidrar igjen til et prispress på eksisterende boliger i disse områdene. Etter disse representanters oppfatning er dette sterkt beklagelig.

I mange tilfeller kan kostnadene ved gransking overstige eiendommens verdi og gjøre ellers samfunnsnyttige prosjekter ulønnsomme fordi staten ikke tar det økonomiske ansvaret.

Det offentlige tar hvert år inn store beløp fra tiltakshavere som skal foreta undersøkelser. I det øye-

blikk dette forslaget ble skrevet var de siste tilgjengelige tall på dette området fra 1986, jf. St.meld. nr. 39 (1986 - 1987) om Bygnings- og fornminnevernet. Da utgjorde tiltakshavernes innbetalinger til slike undersøkelser årlig ca. kr 25 mill., mens de statlige tilskuddene til dette formålet kun var på ca. kr 3 mill. Det er grunn til å tro at disse tallene er vesentlig større i dag. Det har ikke vært mulig å frembringe dagens tallmateriale på dette området. Som dette også viser faller en urimelig stor del av kostnadene ved dette arbeidet på tiltakshaverne, mens offentlige tilskudd kun utgjør en liten del.

5. Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Vedtak til lov

om endring i lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven)

I

I lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner gjøres følgende endring:

§ 10 skal lyde:

Utgifter til særskilt gransking av automatisk fredede kulturminner eller særskilte tiltak for å verne dem på grunn av tiltak som nevnt i §§ 8 og 9 bæres av *staten*.

II

Loven trer i kraft straks.

25. oktober 1999